

Právní systém ČR: základní informace

Právo ČR x právo EU x MS

- Vztah českého práva a práva EU: nadřazenost?
- Mezinárodní smlouvy, ČR jako součást nadnárodních organizací
- EU: 1.5.2004
- Kdy jsme byli federací? (ČSSR x ČSFR)

Předpisy EU, působnost SDEU

- Primární, sekundární, terciární právo
- **Směrnice a nařízení** →

Nařízení je méně časté, odpovídá zákonu

X

Směrnice musí být implementována, odpovídá doporučení

Úloha a kompetence ESLP

- Tzv. štrasburský soud = ESLP
neplést se Soudním dvorem EU!
- porušení základního lidského práva +
vyčerpání domácích prostředků
- Příklad školství: rozsudek D.H. a
ostatní vs. ČR

Právní systém ČR

- Soukromé – veřejné právo
- SP „**co není zakázáno, je dovoleno**“

VP: „**co není dovoleno, je zakázáno**“

Výkon státní moci: čl. 2 ÚČR

- *(1) Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.*
- *(2) Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo.*
- *(3) Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.*
- *(4) Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.*

Právní odvětví

- **Soukromé právo**: občanské (občanský zákoník), obchodní (obchodní zákoník), pracovní (zákoník práce), rodinné právo (zákon o rodině)
- **Veřejné právo**: ústavní (ústava, Listina), správní (správní řád), trestní (trestní zákon), finanční právo (od ledna 2011: daňový řád)

Kam patří?

- Občanský soudní řád
- Zákon o minimální mzdě
- Zákon o volbách do parlamentu
- Správní řád
- Přestupkový zákon
- Zákon o správě daní a poplatků
- Obchodní zákoník
- Zákon o rodině
- Trestní řád

Dělení práva

- Soukromé x veřejné právo
- Vnitrostátní x mezinárodní právo
- Obyčejové x psané
- Kogentní x dispozitivní
- Hmotné x procesní → trestní právo
hmotné (TZ) x trestní právo procesní
(TŘ)

Čím se zabývají právní odvětví?

- **OP:** smlouvy a spory mezi občany, katastr nemovitostí, způsobilost k PÚ
- **ObchP:** podnikatel, nekalá soutěž, cenné papíry, společnosti, závazky
- **RP:** manželství, náhradní rodinná péče, rodičovská zodpovědnost
- **ZP:** individuální a kolektivní pracovní právo

Čím se zabývají právní odvětví?

- **ÚP:** ústava, volby, Listina základních práv a svobod
- **SP:** jednání úřadů, přestupky
- **FP:** správa daní a poplatků
- **TP:** prošetřování trestných činů, trestání, orgány činné v trestním řízení

Hmotné x procesní normy

?

„trestné činy se dělí na přečiny a zločiny“

„neveřejné zasedání se koná za přítomnosti všech členů senátu senátu“

„podnikatele zavazuje i jednání jiné osoby v jeho provozovně, nemohla – li třetí osoba vědět, že k tomu jednající osoba není oprávněna“

Hmotné x procesní normy

- *„účastník řízení může napadnout rozhodnutí okresního nebo krajského soudu odvoláním“*
- „právo uzavřít kolektivní smlouvu za zaměstnance má pouze odborová organizace“*
- „Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana“*

- Právní norma → právní zásada → právní předpis → právní odvětví → právní řád
- Příklad: seřadte!
- *Zákaz retroaktivity, trestní právo, právní řád ČR, trestní zákon, „nikdo nemůže být potrestán za čin, který byl v době spáchání beztrestný“*

Právní zásady

- Stojí nad normami, význam pro interpretaci norem
- Ignorantia iuris nocet
- Zákaz retroaktivity
- Ochrana dobré víry
- Právní jistota

Právní zásady

- Pacta sunt servanda
- Ochrana dobrých mravů
- Presumpce nevinny
- Volné hodnocení důkazů
- Autonomie vůle
- Humánnost trestů

Soudní systém ČR

1. První instance (stupeň):

- Bud' OS, nebo KS

2. Odvolací – druhá instance:

- Bud' KS, nebo VS (2)

3. Dovolání k NS

(3.) Úloha NSS

- zvláštní pozice ÚS

Ústavní soud – Brno, ? soudců

Pyramida právních předpisů

- Ústavní pořádek ČR = Ú + LZPS
- Pyramida:

Ú ČR + LZPS

Zákony + zák. opatření

Vyhlášky min. + nařízení vlády

Vyhlášky + nařízení krajů a obcí

zákonné x podzákonné předpisy

Ústava ČR

- Z. č. 1/1993 Sb.
- Změna ústavy: kvalifikovaná většina
- Rigidní, demokratická, psaná, republikánská, unitaristická
- Tripartita moci
- + ČNB
- Úz. Samospráva
- NKÚ
- 8 hlav, 113 článků

Územní samospráva

- Obce + kraje mají vymezenou oblast samosprávy ústavou
- A) **přenesená** působnost → výkon státní správy → nařízení
- B) **samostatná** působnost → výkon samosprávy → vyhlášky

Platnost a účinnost

- Platnost nutno oddělovat od účinnosti
- Někdy totožné, někdy ne: ***vacatio legis*** = legisvakanční lhůta 15 dní
- Publikace: Sbírka zákonů, věstníky ministerstev..

Působnost

- **Věcná**
- **Místní**: celostátní x regionální x celounijní (nařízení EU)
- **Časová**
- **Osobní** (např. z. o soudnictví ve věcech mládeže)

Zásady zákonnosti

- ***Ignorantia iuris neminem excusat***
- ***Před zákonem jsou si všichni rovni = zákaz diskriminace***
- ***Zákaz retroaktivity***

SP vs. VP

- Které zásady kde převládají? (snímky 14-15)
- Které normy kde převládají?
- Rozdíl úpravy?
- Rozdíl mezi civilním a trestním řízením?
- Hlavní odvětví a hlavní zákoníky?

Příklady norem: součástí kterého předpisu jsou?

- „Nikdo nemůže být současně členem obou komor Parlamentu“.
- „Lidský život je hoděn ochrany již před narozením“.
- „Čin je trestný, jen pokud byla jeho trestnost stanovena zákonem dříve, než byl proveden“.
- „Věci jsou movité a nemovité“.

Příklady norem: součástí kterého předpisu jsou?

- „Žáci a studenti mají právo na vzdělávání a školské služby podle tohoto zákona“.
- „Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně.“

Občanské právo – zákl. informace

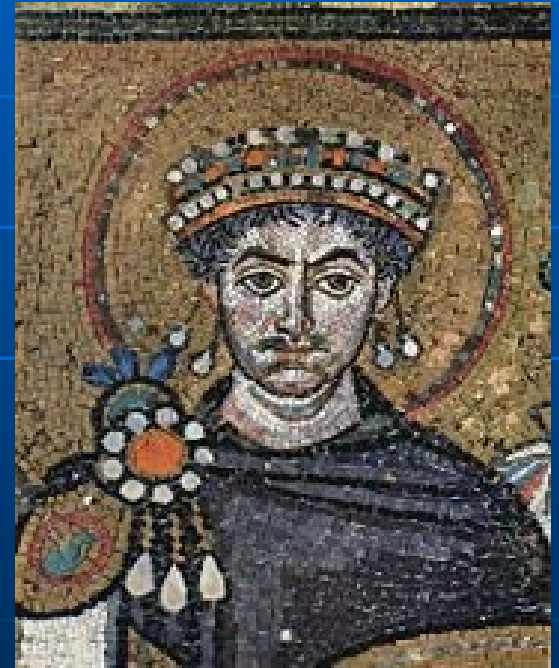
- Základní, nejrozsáhlejší odvětví soukromého práva
- Převažují dispozitivní normy
- OZ = *Lex generalis* pro některé předpisy – obecná úprava
- Základní předpis OPH X OPP: OSŘ

Omezení autonomie vůle v občanském právu

- § 1 odst. nového OZ:
- Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.

Vývoj OZ

- 6. stol: Justinián: Corpus Iuris Civilis
- 1804: Code Civil
- 1811 ABGB
- 1896 BGB
- ČS OZ: 1950, 1964

Absolutní-relativní práva

- Oba typy v OZ:
- Absolutní: vztahují se vůči všem
- Relativní: platí mezi stranami (-- ručitelský závazek), jejich předmětem je něco dát, konat, nekonat, strpět
- $D - V (+ R)$ - obligace
věřitel má pohledávku

dlužník má dluh Δ ručitel

Předmět OP vztahu

- Věc
- Jiná majetková hodnota – například obligace
- Právo
- Věc: samostatné ohraničené předměty s nějakou majetkovou hodnotou

Rozdělení věcí

- Hmotné – nehmotné (také vynálezy)
- Rozdělení hmotných věcí:
 - Movité – nemovité
 - Spotřebitelné – opotřebitelné
 - Dělitelné – nedělitelné
 - Zastupitelné, genericky určené –
individuálně určené
 - Hlavní – součást – příslušenství

Ochrana osobnosti příklad 4

- § 11 a násl OZ:
- „Fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, **zejména** života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.“
- Dříve žaloby na ochranu osobnosti byly v diskriminačních případech

- Zejména = demonstrativní výčet
- X taxativní výčet
- § 13: „Fyzická osoba má právo se zejména domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění.“
- § 19 b: „Právnícké osoby mají svůj název, který musí být určen při jejich zřízení.“

Ochrana osobnosti: usnesení NS

- Usnesení NS **30 Cdo 1152/2012**
- Odmítnutí
- Hlavní závěry?
- Projednání přestupkovou komisí
Olomouc, 3000,-
- Žaloba ke KS: nejde o jednání
postižitelné finančně – nedostatečná
újma
- VS: došlo k minimální újmě

Ochrana osobnosti: usnesení NS

- Dovolání k NS:
- musí vždy dojít ke snížení důstojnosti fyzické osoby nebo její vážnosti ve společnosti ve značné míře – podstatné je vnímání žalobce
- Tehdy, nestačí-li jiné formy zadostiučinění
- Nejde o otázku zásadního právního významu – odmítnutí

Věcná práva

- Vlastnictví + spoluvlastnictví
- Držba
- Věcná práva k věci cizí :
 - zástavní právo
 - zadržovací právo
 - věcné břemeno

Vlastnictví

- Vlastnická triáda:
- Ius possidendi
- Ius utendi et fruendi
- Ius abutendi

- Dvě možná omezení vlastnického práva – obě v OZ, víte která?

Omezení vlastnictví příklad 5

- 1) Tzv. susedská práva
- OZ: „Vlastníci susedících pozemků jsou povinni umožnit na nezbytnou dobu a v nezbytné míře vstup na své pozemky, popřípadě na stavby na nich stojící, pokud to nezbytně vyžaduje údržba a obhospodařování susedících pozemků a staveb. Vznikne-li tím škoda na pozemku nebo na stavbě, je ten, kdo škodu způsobil, povinen ji nahradit; této odpovědnosti se nemůže zprostit.“

■ 2) expropriace = vyvlastnění

a) účelu nelze dosáhnout jinak

b) za náhradu

c) na základě zákona

d) ve veřejném

zájmu

Vlastnictví

Způsoby nabytí vlastnictví:

Kupní smlouva, darovací smlouva,
nález, dědění, vydržení

Spoluvlastnictví: podílové,
bezpodílové, SJM –příklad 13, 14

Vlastnictví – držba

- Držba
- - fyzické panství nad věcí
- Znakem vydržení
- Předpokladem vlastnictví
- Příklad 15: oprávněná, neoprávněná držba

Dědění

- Ze **závěti** (testament), ze **zákona**
- Neopomenutelný dědic
- Dědické třídy
- Podmínky vydědění :
 - a) neprojevuje zájem
 - b) vede nezřízený život
 - c) úmyslný TČ nad 1 rok
 - d) nepomohl zůstaviteli

Trestní právo

- TPH : TPP
- Nový TZ č. 40/2009 Sb.
- od 1.1.2010
- Starý č. 40/1961 Sb.
- Trestní řád č. 41/1961 Sb.
- Rozdíl mezi přestupkem a TČ?

Nový trestní zákoník

- Část obecná: pojmy společné, podmínky trestní odpovědnosti, ukládání trestů
- Užití nových pojmů: *zločin* a *přečin*
- Zvláštní část: 13 hlav nazvaných podle povahy TČ
- Nové tresty: domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní ...akce

Trestní zákon – obecná část

- **Zákaz retroaktivity:**
- § 1 TZ: „Čin je trestný, jen pokud jeho trestnost byla zákonem stanovena dříve, než byl spáchán.“
- **Personalita TZ, teritorialita**
- **Úmysl a nedbalost:**
„K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.“

Trestní zákon – obecná část

- **Přečiny + zločiny** = trestné činy

Přečin:

„Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.“

- **okolnosti vylučující trestnost**
- **omyl** skutkový a právní
- **příprava** a **pokus** trestného činu

Trestní zákon – obecná část

Okolnosti vylučující trestnost

- a) VĚK
- b) DUŠEVNÍ PORUCHA
- c) KRAJNÍ NOUZE
- d) NUTNÁ OBRANA
- e) OPRÁVNĚNÉ
POUŽITÍ
ZBRANĚ

© Tomáš Buchtela 2010

Trestní zákon – zvláštní část

- Hlava I.: Trestné činy proti životu a zdraví
- II: proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství
- III: proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti
- IV: proti rodině a dětem
- V: proti majetku
- VI: hospodářské
- VII: obecně nebezpečné

Trestní zákon – zvláštní část

- VIII: proti životnímu prostředí
- IX: proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci
- X: proti pořádku ve věcech veřejných
- XI: proti branné povinnosti
- XII: vojenské
- XIII: proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy

Jednotlivé trestné činy

- Podvod
- Zabití
- Nedovolené ozbrojování
- Týrání zvířat
- Teroristický útok
- Pytláctví
- Úplatkářství
- Neuposlechnutí rozkazu
- Šíření nakažlivé nemoci

Nejnovější judikatura: stanovisko NS

- Příklad K.B. 7 Tdo 793/2010
- Usmrcení nebo pokus o usmrcení pachatele standardní krádeže okradeným nelze kvalifikovat jako trestný čin zabití, ale jako vraždu
- Okradený opakovaně vystřelil na vozidlo, v němž seděli zloději, kteří kradli v jeho firmě
- Zabití: podmíněno silným rozrušením pachatele v době činu, které vyvolal strach, úlek, zmatek nebo jiné omluvitelné hnutí mysli pachatele, anebo vyžaduje předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného.

Otázky

- Má přednost MS, nebo zákon?
- Jaký je rozdíl mezi směrnicí a nařízením?
- Která odvětví patří do SP, VP?
- Vysvětlete zásady: autonomie vůle, zákaz retroaktivity
- Jaký je rozdíl mezi SP a VP?
Jaký je rozdíl mezi kogentní a dispozitivní normou?

Otázky

- Jakou působnost předpisů znáte?
- Popište úlohu ústavního soudu.
- Popište soustavu soudů.
- Popište typy právních norem.
- Co je předmětem občanského, obchodního, trestního práva?
- Vysvětlete rozdíl mezi přečinem a zločinem.